י"ח כסלו - א טבת תשפ"ז ערכין י"א - כ"ד | שנה שש עשרה

מחודדים

ת"ר ושננתם שיהיו דברי תורה מחודדים בפיך (קידושין ל.)

סיכומי דף היומי

מערכת: 073-249-0403
m@sdaf.co.il

לע"נ
הגה"ח ר' **פינחס רוזנבוים** זצ"ל
נלב"ע כ"ו ניסן תשע"ז

גליון
487-488

ערכין דף י"א. יום שב"ק פרשת וישלח - י"ח כסלו תשפ"ז

יום זה לעילוי נשמת האשה החשובה מרת לאה טויבא ע"ה בת רבי בנימין ביינוש זצ"ל נלב"ע י"ח כסלו תשע"א

דף י"א - ע"א

המנגנים בחליל - לפי כולם עיקר שירה בפה וכלי שיר בא רק להנעים הקול, **לרבי מאיר**: היו עבדי כהנים - וסובר אין מעלים מדוכן לחזקת מיוחס ולמעשרות, **לרבי יוסי**: היו ישראלים מיוחסים - וסובר שמעלים מדוכן ליוחסין ולא למעשרות, **לרבי חנינא בן אנטיגנוס**: היו לוים - וסובר שמעלים מדוכן ליוחסין ומעשרות.

קרבן בלי שיר - לרבי מאיר: השיר מעכב הקרבן, שנאמר 'ואתנה את הלוים נתונים לאהרן ולבניו מתוך בני ישראל ולכפר על בני ישראל', מה כפרה מעכב גם שירה מעכב. **לחכמים**: אינו מעכב, ובא ההיקש ללמד מה כפרה ביום גם שירה ביום.

שירה מן התורה:

א. לשמואל: שנאמר 'ושרת בשם ה' אלקיו', איזהו שירות שבשם? זה שירה, ואין לפרש נשיאות כפים, שנאמר 'לשרתו ולברך בשמו', מכלל שברכת כהנים אינו שירות.

ב. לרב מתנה: שנאמר 'תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב', איזו היא עבודה שבשמחה ובטוב לבב? זה שירה. ואין לפרש הפסוק על דברי תורה שנקרא משמחי לב ולא טוב, ואין לפרש הפסוק על ביכורים שנקרא טוב ולא טוב לבב.

ג. לחזקיה: שנאמר 'וכנגיהו שר הלוים במשא יסור במשא כי מבין הוא', אל תיקרי יסור רק ישיר.

ד. לרבי יוחנן: שנאמר 'לעבוד עבודת עבודה', איזהו עבודה שצריכה עבודה? זו שירה.

ה. לרבי יצחק: שנאמר 'שאו זמרה ותנו תוף כנור נעים עם נבל'

ו. לרבי נחמן בר יצחק: שנאמר 'המה ישאו קולם ירונו בגאון ה' צהלו מים'.

ז. לתנא דברייתא: שנאמר 'ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו', ממשמע שנאמר בכתף איני יודע שישאו, מה תלמוד לומר ישאו? אין ישאו רק לשון שירה, וכן הוא אומר 'שאו זמרה ותנו תוף', ואומר 'ישאו קולם ירונו'.

ח. לחנניא: שנאמר 'משה ידבר והאלקים יענגו בקול', על עסקי קול.

ט. לרב אשי: שנאמר 'ויהי כאחד למחצצרים ולמשוררים להשמיע קול אחד'.

י. לרבי יונתן: שנאמר 'ולא ימותו גם הם גם אתם', מה אתם בעבודת מזבח גם הם בעבודת מזבח.

ביכורים: א. טעונים שירה - שנאמר 'בכל הטוב' ובשירה נאמר 'בשמחה ובטוב לבב'. והגם שאומרים שירה רק על היין, שייך אם הביא ענבים לעזרה וסחטם. **ב. אין מביאים ביכורים משקים** - שנאמר מראשית 'פרי' ולא משקים. ואם הביא ענבים לעזרה ודרכם יצא, שנאמר 'תביא'.

דף י"א - ע"ב

כהן בעבודת לוי (כשירה) - חייב מיתה. **לוי בעבודת כהן** (שעבד על המזבח ככהן) - חייב מיתה, שנאמר 'ולא ימותו גם הם גם אתם', אתם בשלהם והם בשלכם במיתה.

לוי בעבודת הלוי (כמשורר שסגר דלתות, או לוי משוער שאמר שירה) - **לברייתא**: אינו במיתה רק באזהרה, **לאביי**: הוא במיתה, שנאמר 'והחונים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד וגו' והזר הקרב יומת', ואין לפרש זר ממש שנאמר כבר, רק זר מאותה עבודה. **מעשה**, שהיה רבי יהושע בר חנניה רצה לסייע בסגירת דלת אצל רבי יוחנן בן גודגדא, ואמר לו חזור לאחוריך שאתה מהמשוררים ולא מהמשוערים. **טעם המחלוקת - לאביי**: רבי יהושע: סבר משורר ששיער באזהרה, ולא גזרו על המסייע. לרבי יוחנן: משורר ששיער חייב מיתה, וגזרו על המסייע. **'למסקנא'** לדברי הכל משורר ששיער באזהרה, לרבי יוחנן: גזרו על המסייע, לרבי יהושע: לא גזרו על המסייע.

שירה בעולת נדבת ציבור - 'למסקנא' אינה טעונה שירה, שנאמר 'על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם', מה עולה קודש קדשים גם שלמים קודש קדשים, ומה שלמים קבוע להם זמן גם עולה קבוע לה זמן. ואין הוכחה מהנאמר 'ויאמר חזקיהו להעלות העולה להמזבח ובעת החל העולה החל שיר ה' והחצוצרות ועל ידי כלי דוד מלך ישראל' משום שעולה זה היה כבש הבא עם מנחת העומר בט"ז ניסן, וידע שנקבע ראש חודש בזמנו, ובכל זאת ביקש חזקיהו רשות לשיר כשליח ציבור המבקש רשות להתפלל.

מגלגלים חובה ליום חייב - כשחרב הבית בראשונה אותו היום היה תשעה באב, והיה ראשון בשבת, ושנה לאחר שמיטה, ובמשמרת יהויריב, וכהנים ולוים עמדו על דוכנם ואומרים שירה, ואמרו 'וישב עליהם את אונם וברעתם יצמיתם', ולא הספיקו לומר 'יצמיתם ה' אלוקינו' עד שבאו אויבים וכבשו. וכן בשניה, והגם ששיר של יום ראשון הוא 'להשם הארץ ומלואה', לא היה מחובת השיר, אלא אמרו שירה שלא על הקרבן, וקינה נפל בפיהם ואמרו פסוק זה.

שירה שלא על הקרבן - 'לריש לקיש' יש רשות לומר שירה שלא על הקרבן. **שירה על עולת נדבה** - אין אומרים, משום תקלה, שיאמרו, כשם שהשיר בעולת נדבה אינה רק רשות, גם השיר שעל עולת חובה היא רשות.

ערכין דף י"ב. יום א' פרשת וישב - י"ט כסלו תשפ"ז

דף י"ב - ע"א

שירה בנסכים הבאים בפני עצמם - הסתפקו בגמרא האם טעונים שירה שהרי אומרים שירה על היין, או שאינם טעונים שירה, משום שאומרים שירה רק על נסכים הבאים ביחד עם הקרבן? וגם לדברי ריש לקיש שאומרים שירה שלא על הקרבן, יש צד שלא לומר שירה על נסכים הבאים בפני עצמם, משום תקלה שיאמרו כשם ששירה על נסכים הבאים בפני עצמם רשות, כן השירה שאומרים על נסכים הבאים מחמת קרבן היא רשות.

חורבן בית ראשון - היה בשנה ראשונה לאחר שמיטה, וראה יחזקאל נבואתו בשנת היובל שנאמר 'בעשרים וחמש שנה לגלותנו בראש השנה בעשור לחדש בארבע עשרה שנה אחר אשר הכתה העיר בעצם היום הזה היתה עלי יד השם' איזו שנה שראש השנה שלה בעשור לחודש? זה יובל, שבית דין תוקעים בשופר ביום הכיפורים ועבדים חוזרים לבתיהם ושדות חוזרות לבעלים. והנאמר ארבע עשרה שנה הוא לאחר אותה שנה שהוכה העיר, שהרי יש 15 שנים משנה ראשונה שלאחר שמיטה עד שנת היובל. והיא היתה שנת 26 לגלות יהויכין, שהרי גלות יהויכין היה 11 שנים קודם החורבן, והנאמר 'עשרים וחמש שנה' הוא חוץ משנה שגלו בה. **גלות יהויכין** היה בשנת 7 לכיבוש שכבש נבוכדנצר את יהויקים, שהיא שנה 8 למלכות נבוכדנצר, שבשנה ראשונה כיבש נינוה, ובשנה שניה כיבש יהויקים. **גלות צדקיהו** שהיה עם חורבן הבית היה בשנת 18 לכיבוש יהויקים, שהיא שנת 19 לנבוכדנצר.

דף י"ב - ע"ב

חורבן בית שני - לרבי יהודה: היה במוצאי שביעית, לשיטתו ששנת היובל נמנה גם לשנת חמישים וגם לשנה ראשונה של שמיטה הבאה, והבית שני היה קיים 420 שנה שהם 8 יובלות ועוד 20 שנים, נמצא שהבית חרב לרבי יהודה במוצאי שביעית, **לחכמים**: היה בשנה שביעית (יעיון בדף י"ג שיטת רב אשי בדעת חכמים).

מניין שני יובל בארץ ישראל - 17 יובלות מנו ישראל משנכנסו לארץ עד שיצאו, ואין אתה יכול לומר משמנו משעת כניסה, שאם אתה אומר כן נמצא בית חרב בתחילת יובל, ואין אתה מוצא שנת היובל בארבע עשרה שנה אחר אשר הוכתה העיר, רק צא מהם 7 שנים שכיבשו ועוד 7 שחילקו, ואתה מוצא שנת היובל בארבע עשרה שנה אחר אשר הוכתה העיר. לרבי יהודה: ששנת היובל עולה לכאן ולכאן, אין מונים את השנים שהגלה סנחריב וחזקיה ירמיה.

ערכין דף י"ג. יום ב' פרשת וישב - כ' כסלו תשפ"ז

דף י"ג - ע"א

משמרות שעלו מהגולה - היה רק 4 והם ידעיה חרים פשחור ואימר. עמדו נביאים שביניהם וחילקו אותם למניין 24 משמרות, וחילקו וערבבו ונתנו בקלפי, בא ידעיה ונתן חלקו, שכיוון ברוח הקדוש ועלה איגרת בידו עד 6 פעמים, ובאותו סדר שעלו האיגרת בידו, וכן עשה חרים ולקח חלקו וחלק חבריו 6, וכן פשחור, וכן אימר. התקינו נביאים שביניהם שגם אם יעלה מהגולה יהויריב שהיה בראש משמרות בבית ראשון, אינו נדחה ידעיה ממקומו, רק ידעיה עיקר, ויהויריב יהא טפל לו.

שנת חורבן בית המקדש לרב אשי - היה במוצאי שביעית גם לחכמים, ומה שנותר בחשבון 6 שנים (ראה לעיל דף י"ב:), הם שנים שבתחילת הבניין קודם שעלה עזרא שעדיין לא מנו שמיטה ויובל.

שני כיבוש - 7 שנים, שהרי כלב היה בן 40 שנה בחטא המרגלים, בשנה ראשונה עשה משה משכן, בשנה שניה הוקם המשכן ושלח מרגלים, נמצא שכשעברו הירדן היה כלב בן 78 שנים, והרי בחילוק נחלות היה בן 75. **שני חלוקה** - 7, או מצד סברא שאם כיבשו 7 שנים פשוט שחילקו 7 שנים, או מצד הנאמר 'ארבע עשרה שנה אחר אשר הכתה העיר'

דף י"ג - ע"ב

משנה. מניין כבשים בלשכת הטלאים - אין פוחתים ממספר 6 טלאים, כדי שיהא לשבת ולימי ראש השנה הסמוכים זה לזה, ומוסיפים עד עולם - ואין הטעם כדי שיהא מספיק לשבת וראש השנה הסמוך זה לזה, שהרי צריך הרבה יותר לקרבן תמיד ומוסף, רק הוא לסימן הוא שאין פוחתים משיעור תמידים שמקריבים בשבת ובשני ימי ראש השנה, וסובר התנא במשנה כבן בג בג, שהתמיד טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה.

ימי ביקור לקרבן תמיד - 'לבן בג בג' צריך קרבן התמיד ביקור 4 ימים קודם שחיטה, שנאמר: 'תשמרו להקריב לי במועדי', ובפסח אומר 'והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום קודם לחודש הזה, מה בפסח 4 יום גם בקרבן תמיד 4.

מניין כלי שיר במקדש: חצוצרות - לא פחות ממניין 2, ומוסיפים עד 120, שנאמר: 'ועמם הכהנים למאה ועשרים מחצרים בחצוצרות'. כינורות - לא פחות ממניין 9 ומוסיפים עד עולם. והצלצל היה אחד ולא יותר, שנאמר 'ואסף במצלתים משמיע', ונקרא מצלתיים בלשון רבים, משום שעשוי 2 חתיכות רחבות ממתכת, ואדם אחד מכה זו על זו.

משנה. מניין הלווים שעומדים על הדוכן - לא פחות ממניין 12, כנגד 9 כינורות, 2 נבלים, וצלצל אחד. ומוסיפים עד עולם.

לוי קטן - אינו נכנס לעזרה לשום עבודה, גם לכבד העזרה, ולהגיף דלתות, רק בשעת שהלווים עומדים על הדוכן בשיר, נכנסים עמהם לוים קטנים כדי לשורר, ולא בנבל וכינור רק בפה, כדי לתת תבלין בנעימות הלוים הגדולים. לרבי אליעזר בן יעקב - אינם עולים למניין הלווים ולא לדוכן, רק עמדו בארץ, וראשיהם היה בין רגלי לווים, ונקראים 'צערי הלוים' שהיו יכולים להנעים בקול דק ויפה, וציערו את הגדולים שאינם יכולים לשיר כמותם. לברייתא נקראו 'סועדי הלוים', שהיו עוזרים להם.

כינור של מקדש - היה בו 7 מיתרים, שנאמר 'שובע שמחות את פניך' אל תקרי שובע רק שבע. **כינור של ימות המשיח** - יהא בו 8, שנאמר 'למנצח על השמינית', על נימא שמינית. **כינור של עולם הבא** - יהא בו 10, שנאמר 'עלי עשור ועלי נבל עלי הגיון בכינור', ונאמר 'הודו להשם בכינור בנבל עשור זמרו לו', ואף על פי שנבל וכינור הם שני כלים, כינור של עולם הבא נקרא נבל - משום שיש לו הרבה מיתרים, ודומה קולו לנבל.

הדרן עלך פרק אין בערכין

ערכין דף י"ד. יום ג' פרשת וישב - כ"א כסלו תשפ"ז

דף י"ד - ע"א

פרק שלישי - יש בערכין

משנה. בערכין יש להקל ולהחמיר - להקל כיצד? אחד שהעריך האדם היפה שבישראל השווה 100 מנה, להחמיר כיצד? אדם שהעריך המכוער שבישראל השווה 5 סלעים - נותן 50. אמר הרי דמיו עלי - נותן השווי.

גאמר 'ולא תחנם' ללמד שאסור שיאמר כמה נאה גוי זה - לא תתן להם חן.

משנה. בשדה אחוזה יש להקל ולהחמיר - להקל כיצד? אחד המקדיש בחולת המחוז, להחמיר כיצד? המקדש בכרמי סבסטי - נותן זרע חומר שעורים בחמישים שקל כסף.

הקדיש שדה אחוזה מליאה באילנות - לרב הונא: פודה אילנות בשווי, וחוזר ופודה קרקע בית זרע חומר שעורים בחמישים שקל כסף, שהרי המקדיש בעין יפה הוא מקדיש, אילנות לבד וקרקע לבד, ולא שיפדה אילנות אגב קרקע, **לרבי שמעון:** שסובר שמקדיש בעין רעה הוא מקדיש, פודה האילנות יחד עם הקרקע בחמישים שקלים.

הקדיש שלושה אילנות - אם היו ממטע עשרה לבית סאה: הקדיש הקרקע והאילנות שביניהם. כשהוא פודה, פודה בית זרע חומר שעורים בחמישים שקל כסף (הקרקע ואילנות יחד, **לרבי שמעון**). היו נטוע בפחות או יותר מזה או שהקדיש בזה אחר זה: לא הקדיש הקרקע ולא את האילנות שביניהם, ונפדה האילנות בשווי, ולא רק אלו בלבד שהוקדש בלי הקרקע שאין בהם הקדש קרקע כלל נפדה בשווי, גם אם הקדיש האילנות שאינם נטועים כסדר והקדיש אחר כך קרקע, משום שלא קידשו יחד - פודה האילנות בשווי והקרקע נפדה בית זרע בחמישים שקל.

המקדיש שדה - לתנא קמא: הקדיש כולם, **לרבי שמעון:** לא הקדיש אילנות שבה רק חרוב המורכב וסדן השכמה, שהם זקנים וגדולים מאוד ויונקים משדה הקדש יותר משאר אילנות.

הלוקח שדה אחוזה מאביו והקדיש - לרבי יהודה ורבי שמעון: גם אם הקדיש ומת אחר כך האב היא לפניו כשדה אחוזה, שנאמר אם את שדה מקנתו 'אשר לא משדה אחוזתו', ולא נאמר 'אשר לא אחוזתו', לדרוש שרק שדה שאינה ראויה להיות שדה אחוזה, יצאתה זו שראוי להיות שדה אחוזה **לרבי מאיר:** רק אם מת אביו ואחר כך הקדיש היא לפניו כשדה אחוזה, שנאמר: 'אם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחוזתו', שדה שאינה שדה אחוזה, יצאתה זו שהיא שדה אחוזה.

דף י"ד - ע"ב

הקדיש שדה מליאה בסלעים - פודה בשווי, שלא נאמר חמישים שקלים רק בבית זרע, והם אינם ראוי לזריעה. לא גאל - יוצא ביובל, שאמרה תורה 'שדה' כל שהו. **מכר שדה מליאה בסלעים** - נגאל פחות משתי שנים, שנאמר: 'מספר שני תבואות' ואילו אינם בני תבואה. לא גאל - חוזרת לבעלים ביובל, שנאמר: 'ושב לאחוזתו', והיא אחוזה.

הקדיש אילנות - פודה בשווי, שהוקדשו רק אילנות ולא קרקע, ואמרה תורה 'בית זרע' ולא אילנות. לא גאל - אינם יוצאים לכהנים ביובל, שנאמר: 'והיה השדה', ולא אילנות. **מכר אילנות** - אינם נגאלים פחות משתי שנים, שנאמר: 'שני תבואות', ואלו אינם בני תבואות. לא גאל - אינו חוזר לבעלים ביובל, שנאמר: 'ושב לאחוזתו' ולא לאילנות.

המוכר דקל לחבירו - קנה הקונה ממקום מושב אילן ועד סוף תהום, ורק בבא מחמת טענה - שטוען למוכר בפירוש 'מכרת לי האילן וקרקע שתחתיו'.

הקדיש שדה מקנה - לתנא קמא: נותן שוויו שנאמר 'במכסת', **לרבי אליעזר:** שדה מקנה וגם שדה אחוזה פודה בחמישים שקלים, בגזירה שווה, שנאמר בשדה מקנה 'וחשב', ונאמר בשדה אחוזה 'וחשב', כשם ששדה אחוזה נפדה בדבר קצוב, גם שדה מקנה בדבר קצוב.

תוספת חומש - שדה אחוזה: אם בעלים פודים אותה מוסיפים חומש על החמישים שקלים, **בשדה מקנה:** אינו מוסיף חומש, **א.** שאמרה תורה חומש בשדה אחוזה ובמקדיש ביתו, ושני כתובים הבאים כאחד אין מלמדים. וגם לסובר מלמדים, כבר נאמר חומש במעשר בבהמה טהורה וגם בבהמה טמאה. **ב.** שנאמר, 'במכסת הערכך', הקישו הכתוב לערכין שאינו מוסיף חומש.

משנה. שור המועד שהמית העבד יש להקל ולהחמיר - להקל כיצד? אם המית את הנאה שבעבדים. להחמיר כיצד? אם המית המכוער - נותן 30 סלעים, אבל אם המית בן חורין נותן שווי. חבל ולא המית - בזה ובזה משלם נזק שלם. תם שהמית עבד - פטור 30 שקלים, המית בן חורין - פטור מכופר, חבל באדם - לרבי עקיבא משלם נזק שלם.

ערכין דף ט"ו. יום ד' פרשת וישב - כ"ב כסלו תשפ"ז

דף ט"ו - ע"א

משנה. באונס ובמפתה יש להקל ולהחמיר - להקל כיצד? אחד שאנס ופיתה לגדולה שבכהונה. להחמיר כיצד? לקטנה שבישראל - נותן 50 סלעים. **תשלום בושת ופגם** - לפי המבייש והמתבייש - ואינו בכלל 50 סלעים שאמרה תורה, **לאביי:** שנאמר 'תחת אשר ענינה', מכלל שיש בושת ופגם. **לרבא:** שנאמר 'ונתן האיש השוכב עמה' הנאת שכיבה 50, מכלל שיש תשלומים אחרים והם בושת ופגם.

משנה. מוציא שם רע יש להקל ולהחמיר - להקל כיצד? הוציא שם רע על גדולה שבכהונה. להחמיר כיצד? על קטנה שבישראל - נותן 100 סלע. נמצא האומר בפה חמור מהעושה מעשה - שהרי אין החיוב משום שגרם לה מיתה, רק 'כי הוציא שם רע'. וכן מצינו שלא נחתם גזר דין על אבותינו במדבר רק על לשון הרע.

אין הקב"ה נפרע מהאדם עד שתתמלא סאתו - שנאמר 'במלאת שפקו יצר לו'.

מרגלים - א. דיברו לשון הרע על ארץ ישראל, וללמד מה מרגלים שהוציאו שם רע על עצים ואבנים, מתו במיתה משונה שנאמר 'וימותו האנשים מוציאי דבת הארץ רעה' על דיבת הארץ שהוציאו, המוציא שם רע על חבירו על אחת כמה וכמה. **ב.** דבר גדול דיברו המרגלים באותה שעה כמו שנאמר 'כי חזק הוא ממנו', אל תיקרי כי חזק הוא ממנו אלא ממנו, כביכול בעל הבית אין יכול להוציא כליו משם.

נסיונות שניסו אבותינו: 10, 2 בים - אחת בירידה, שאמרו 'המבלי אין קברים במצרים', ואחת בעליה שנאמר 'וימרו על ים בים סוף ויושיעם למען שמו', שהיו ממרים ואומרים, כשם שאנו עולים מצד זה כך מצרים עולים מצד אחר, אמר הקדוש ברוך הוא לשר הים! פלוט אותם ליבשה, אמר לפניו! ריבונו של עולם כלום יש עבד שנותן לו רבו מתנה וחוזר ולוקח ממנו? אמר לו! אני נותן לך אחד ומחצה שבהם, אמר לפניו! ריבונו של עולם כלום יש עבד שתובע את רבו? אמר לו! נחל קישון יהיה ערב, מיד פלט ליבשה, שנאמר 'וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים'. 2 במים - במרה שנאמר 'ויבואו מרתה ולא יכלו לשתות' 'וילן העם על משה', וברפידים נאמר 'ויחנו ברפידים ואין מים לשתות', 'וירב העם עם משה'. 2 במן - שאמר 'אל תצאו' - 'ויצאו', אמר 'אל תותירו' - 'ויותירו'. 2 בשליו - בשליו ראשון 'בשבתכם על סיר הבשר', בשליו שני 'והאספסוף אשר בקרבו'. בעגל. במדבר פארן - מרגלים.

דף ט"ו - ע"ב

אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן זימרא:

אמר הקדוש ברוך הוא ללשון: כל איבריו של אדם זקופים - ואתה מוטל, כל איבריו מבחוץ - ואתה בפנים, ולא עוד אלא שהקפתי לך שתי חומות של עצם ושל בשר, וזה פירוש הכתוב 'מה יתן לך ומה יוסיף לך לשון רמיה'.

המספר לשון הרע - כאילו כפר בעיקר שנאמר 'אשר אמרו ללשוננו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו'.

המספר לשון הרע - נגעים באים עליו, שנאמר 'מלשני בסתר רעהו אותו אצמית.

אמר ריש לקיש: דרש מהנאמר 'זאת תהיה תורת המצורע' - זאת תהיה תורת מוציא שם רע שילקה בצרעת. לעתיד לבא מתקבצות כל החיות אצל נחש ואומרות: ארי דורס - ואוכל, זאב טורף - ואוכל, אתה איזה הנאה יש לך? אומר להם וכי מה יתרון לבעל הלשון.

המספר לשון הרע - מגדיל עונות עד לשמים, שנאמר 'שתו בשמים פיהם ולשונם תהלך בארץ'.

אמר רב חסדא אמר מר עוקבא: המספר לשון הרע - ראוי לסוקלו באבן, שנאמר 'אותו אצמית' ונאמר 'צמתו בבור חיי וידי אבן בי'.

אומר הקדוש ברוך הוא! על המספר לשון הרע או על גסי הרוח אין אני והוא יכולים לדור בעולם, שנאמר 'אתו לא אוכל'.

אומר הקדוש ברוך הוא! לשר של גיהנום אני עליו מלמעלה ואתה עליו מלמטה נידון אותו ביחד.

אמר רבי חמא בר חנינא: תקנת מספר לשון הרע, אם הוא תלמיד חכם - יעסוק בתורה, ואם הוא עם הארץ - ישפיל דעתו. **לרבי אחא בר חנינא:** אם סיפר - אין לו תקנה שכבר כרתו דוד ברוח הקודש, רק מה יעשה שלא יבוא לידי לשון הרע, אם הוא תלמיד חכם - יעסוק בתורה, ואם הוא עם הארץ - ישפיל דעתו.

'מות וחיים ביד לשון' - מה יד ממית גם לשון ממית, רק שהיד - אינה ממית רק בסמוך לה, החץ - ממית עד ארבעים וחמשים אמה, הלשון - נאמר 'שתו בשמים פיהם ולשונם תהלך בארץ'. **'מות וחיים ביד לשון'** - הרוצה חיים בלשונו - שיעסוק בתורה, והרוצה מות - בלשונו.

תנא דבי רבי ישמעאל: המספר לשון הרע מגדיל עוונות עד לשמים שנאמר 'לשון מדברת גדולות', **א.** כעבודה זרה - שנאמר 'אנא חטא העם הזה חטאה גדולה'. **ב.** כגילוי עריות - שנאמר 'הרעה הגדולה'. **ג.** כשפיכות דמים - שנאמר 'גדול עוני מנשוא'

לשון הרכיל, שהיא שלישית בין אדם לחבירו לגלות לו סוד - הורג לשלושה, למספר, למקבל, ולאומר, שמתוך מריבה שנופלת בין שניים הורגים זה את זה, והורגים גואלי הדם את הרכיל שההרג בא על ידו.

האומר 'נורא בי פלוני' - לרבא: הוא לשון הרע, שמשמע שהוא עשיר ומצוי כל הזמן אש בביתו לבשל תבשיל. **לאביי:** באופן זה הוא רק גילוי מילתא בעלמא, ורק אם אומר מצוי אש רק בבית פלוני שיש שם בשר ודגים - הוא לשון הרע.

קולא באיסור לשון הרע - א. לרבה: כל דיבור שאומרה בפני מי שאומר עליו - אין בזה משום לשון הרע, שסובר כרבי יוסי שמימיו לא אמר דבר וחזר לראות מי עומד מאחוריו, ואמרה גם בפני הבעלים אמרה ואין בזה משום לשון הרע. **ב. לרבה בר רב הונא:** כל דבר הנאמר בפני 3 - אין בזה משום לשון הרע, משום הכלל שלחברך יש חבר, ולחבר של חברך יש גם חבר.

ערכין דף ט"ז. יום ה' פרשת וישב - כ"ג כסלו תשפ"ז

דף ט"ז - ע"א

אבק לשון הרע - א. הנקלע לאכסניה וטרחו לעשות לו כל צורכו, ולמחר יוצא ואומר בשוק שהשם יברך אותי שטרח עבורי ובני אדם שומעים שהוא עשיר ואנסים ממנו ממונו (או שמתאכסנים אצלו אורחים עד שגומרים ממונו), עליו נאמר 'מברך רעהו בקול גדול בבוקר השכם קללה תחשב לו'. **ב.** לעולם לא יספר אדם בטובתו של חבירו - שמתוך שמספר טובתו בא לידי רעתו.

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: נגעים באים על 7 דברים, **א.** על לשון הרע. **ב.** על שפיכות דמים. **ג.** על שבועת שוא. **ד.** על גילוי עריות. **ה.** על גסות הרוח. **ו.** על הגזל. **ז.** על צרות העין.

נסמכה פרשת בגדי כהונה לפרשת קרבנות - לומר לך מה קרבנות מכפרים גם בגדי כהונה מכפרים, **כתונת** - מכפרת על שפיכות דמים. **מכנסיים** - מכפר על גילוי עריות. **מצנפת** - מכפרת על גסי הרוח, שיבוא דבר שבגובה ויכפר על מעשה גובה. **אבנט** - מכפר על הרהור בלב, **חושן** - מכפר על הדינים. **אפוד** - מכפר על עבודה זרה. **מעיל** - מכפר על לשון הרע. **ציץ** - מכפר על מעשה עזי פנים.

כפרת לשון הרע - בצינעא: בקטורת, שנאמר 'ויתן את הקטרת ויכפר על העם', כדי שיבוא דבר שבחשאי ויכפר על מעשה חשאי. בפרהסיא: מעיל מכפר - כדי שיבוא דבר שבקול ויכפר על מעשה הקול ורק אם לא הועיל מעשיו, אבל אם התקוטטו על ידו - באים עליו נגעים.

כפרת שפיכות דמים - אם לא ידוע מי הרג: עגלה ערופה מכפרת. אם ידוע מי הרג ולא התרו בו: הכתונת מכפרת.

דף ט"ז - ע"ב

עונש המצורע - א. אמרה תורה 'בדד ישב מחוץ למחנה מושבו' - משום שהבדיל בין איש לאשתו ובין איש לרעהו, לכן בדד ישב וגו'. **ב.** אמרה תורה יביא שתי ציפורים לטהרתו - משום שהוא עושה מעשה פטפוט, לכן יביא קרבן פטיט.

נאמר 'לא תשנא את אחיך בלבבך' - יכול לא יכה ולא יסטור ולא יקלל? תלמוד לומר 'בלבבך' שנאה שבלב מדבר הכתוב.

נאמר 'הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא' - ללמד שהרואה בחבירו דבר מגונה חייב להוכיח שנאמר 'הוכח תוכיח'. הוכיח ולא קיבל - יחזור ויוכיח, שנאמר 'תוכיח' מכל מקום. יכול גם אם משתנה פניו, תלמוד לומר 'לא תשא עליו חטא'. רבי טרפון: תמה אם יש בדורו מי שמקבל תוכחה, כי אם אומר לאחד טול קיסם מבין עיניך, יאמר לו טול קורה מבין עיניך. רבי אלעזר בן עזריה: תמה אם יש בדורו מי שיודע להוכיח, רבי יוחנן בן נורי: העיד שהרבה פעמים לקה רבי עקיבא על ידו, שהיה קובל עליו לפני רבן גמליאל, והוסיף בו אהבה, לקיים מה שנאמר 'אל תוכח לץ פן ישנאך הוכח לחכם ויאהבך'. אמר רבי אליעזר הגדול (דף י"ז - ע"א): אילו בא הקדוש ברוך הוא עם אברהם יצחק ויעקב בדין - אינם יכולים לעמוד מפני תוכחה.

ענוה שלא לשמה, שעושה עצמו עניו שאינו רוצה להוכיח, משום שלא ישנא ולא מכווין לשם שמים - עדיף מתוכחה לשמה, שהרי ענוה לשמה גדולה מכולם, ולעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה.

חיוב תוכחה - א. לרב ורבי אליעזר: עד שיכעס זה ויכה למוכיח, שנאמר 'להכותו'. **ב. לשמואל ורבי יהושע:** עד שיקבל למוכיח, שנאמר 'לבשתך ולבשת ערות אמך'. **ג. לרבי יוחנן ובן עזאי:** עד נזיפה, שנאמר 'ויחר אף שאול'.

שינוי באכסניה: הטעם שאסור לשנות, פוגם את בעל הבית, ונפגם הוא עצמו, שבני אדם אומרים כמה קשים אלו שלא יוכלו לדור יחד.

המקור, לרב: שנאמר 'עד המקום אשר היה שם אהלו בתחלה', ולשיטתו מותר לשנות מאכסניה שלן שם בדרך מקרה. **לרבי יוסי בר חנינא:** שנאמר 'וילך למסעיו', ולדבריו אסור לשנות גם מאכסניה של אקראי. פוגם את בעל הבית, ונפגם הוא עצמו, שבני אדם אומרים כמה קשים אלו שלא יוכלו לדור יחד.

עד היכן? לרב: עד הכאה, **לשמואל:** עד שיפשלו לו כליו לאחוריו. ואם מכה בעל הבית את אכסנאי או מפשיל לו כליו - לדברי הכל יכול לשנות, נחלקו אם מכה לאשתו, לשמואל: לא ישנה עד שיפשלו לו כליו כיון שהוא עצמו לא נצטער, לרב: משנה כדי שלא יבוא לידי קטטה.

שינוי באומנות - לא ישנה אדם מאומנותו ומאומנות אבותיו.

ערכין דף י"ז. יום ו' פרשת וישב - כ"ד כסלו תשפ"ז

דף י"ז - ע"א

תכלית יסורים, (כלומר שאין פחות מהם) - **א.** לרבי אלעזר: שארגו לו בגד ללבוש ואינו למידת גופו, **ב.** (לרבא דעירא/ רבי שמואל בר נחמני) גם אם נתכוונו למוזג בחמין ומזגו לו בצונן, או בצונן ומזגו

לו בחמין, ג. (למר בריה דרבינא) גם אם נהפך לו חלוקו, ד. (לרבא/ רב חסדא/ רבי יצחק/ תנא בברייתא) גם אם הושיט ידו לכיס לקחת 3 ועלו בידו רק 2, אבל אם הושיט ידו לקחת 2 ועלו בידו 3 – אינם יסורים, שאין זה טירחה להחזיר.

עבר 40 יום בלי יסורים - לתנא דבי רבי ישמעאל: קיבל עולמו, **בארץ ישראל** אמרו: פורענות מזדמן לו.

דור ופרנס - יש אומרים: שהדור לפי הפרנס, ויש אומרים: שהפרנס לפי הדור. וכל זה לעניין כעס ונוח, אבל לעניין חסידות – יש דור שהפרנס טוב ודורו לא כדור של צדקיהו שביקש הקדוש ברוך הוא להחזיר העולם לתוהו ובהו, כיון שהסתכל בצדקיהו נתיישב דעתו. ויש דור שהוא טוב ופרנסו לא כדורו של יהויקים שביקש הקדוש ברוך הוא להחזיר העולם לתוהו ובהו, כיון שהסתכל בדורו, נתיישב דעתו.

הדרן עלך פרק יש בערכין

פרק רביעי - השג יד

משנה. עני שהעריך לעשיר – נותן ערך עני. **עשיר שהעריך לעני** – נותן ערך עשיר, שנאמר 'אשר תשיג יד הנודר', בנודר תלה תורה.

עני שאמר קרבן מצורע זה עלי, אם היה המצורע עני – מביא קרבן עני, שנאמר 'ואין ידו משגת' לרבות הנודר. אם היה המצורע עשיר – מביא קרבן עשיר אף על פי שהנודר עני, ואינו דומה דין קרבנות לערכין שאם העני העריך לעשיר – נותן ערך עני. **לרבי:** אין בין ערכין לקרבנות – כי מה שבערכין הדין הוא שאם העני העריך את העשיר – נותן ערך עני, משום שאין העשיר חייב כלום, מה שאין כן במצורע עני שקיבל על עצמו להביא קרבן עשיר, שצריך להביא מין הקרבן שחייב העשיר, וגם בערכין כן, שאם אמר עשיר ערכי עלי, ושמע עני ואמר מה שאמר זה עלי – נותן ערך עשיר.

עשיר שאמר קרבן מצורע זה עלי - אף על פי שהמצורע עני, מביא קרבן עשיר, שנאמר 'ואם דל הוא', והרי אינו דל.

דף י"ז – ע"ב

משנה. 'היה עני והעשיר או עשיר והעני'

בערכין: נותן ערך עשיר. **לרבי יהודה:** גם עני שהעשיר וחזר והעני נותן ערך עשיר, שנאמר 'ואם מך הוא מערכך', עד שיהא עני מתחילתו ועד סופו.

בקרבנות: אם היה מצורע עשיר והעני או עני והעשיר, הכל הולך אחר זמן הבאת הקרבנות. א. **לרבי שמעון:** הכל הולך אחר חטאת, שאם הביא בהמה בעשירות מביא גם עולת בהמה, ואם הביא חטאת העוף בעניות אף על פי שהעשיר מביא גם עולה בעניות, ודרש מקרא 'אשר לא תשיג ידו בטהרתו' – דבר המכפר. ב. **לרבי יהודה:** הכל הולך אחר אשם, ודרש המקרא - דבר המכשיר. ג. **לרבי אליעזר בן יעקב:** הכל הולך אחר ציפורים, ודרש המקרא – לדבר הגורם לו טהרה.

בעדות: אם היה יודע בעדות עד שלא נעשה חתנו – ונעשה חתנו/ אם היה פקח - ונתחרש/ אם היה פתוח – ונסתמא/ אם היה שפוי - ונשתטה – הרי זה פסול לעדות. יֵדע עדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו – ואחר כן מתה בתו/ או שהיה פקח ונתחרש – וחזר ונתפקח/ פתוח ונסתמא – ואח"כ נתפתח, שפוי ונשתטה – וחזר ונשתפה – כשר. זה הכלל, כל שתחילתו וסופו בכשרות, כשר, שנאמר 'או ראה אם לא יגיד', בראייה והגדה תלוי הדבר.

ערכין דף י"ח. יום שב"ק פרשת וישב - חנוכה, כ"ה כסליו תשפ"ז

דף י"ח – ע"א

ראה קבוצת בני אדם עומדים ועדיו ביניהם, אם אמר משביעני עליכם אם אתם יודעים לי עדות שתבואו ותעידוני – פטורים, שנאמר 'והוא עד' ולא ייחד עדים. אם אמר כל מי שיודע עדות אני משביע – חייבים, שהרי ייחד עדיו.

הניח לו אביו ריבוא, או ספינתו בים ועתיד להרוויח עליו - אם מת האב: הרי הוא עשיר ונותן ערך עשיר. אם עדיין לא מת האב רק שהוא גוסס: ועתיד להניח לו ריבוא, אין להקדש בהם כלום. וכן אם היתה ספינתו מוחכרת ומושכרת ביד אחרים, ואין לו בתוכה כלום רק שכרה, ועדיין לא הגיע זמן תשלום השכירות, שאינה משתלמת רק לבסוף – אין להקדש בה כלום. ומן הספינה עצמה אין להקדש כלום, לשיטת רבי אליעזר שאם היה איכר – נותן לו צמדו, ולחמר – נותן חמורו.

משנה. ילד שהעריך זקן – נותן ערך זקן. **זקן שהעריך ילד** – נותן ערך ילד. **איש שהעריך אשה** – נותן ערך אשה, **אשה שהעריכה איש** – נותנת ערך איש.

שינוי בין זמן הנדר לנתינה - בערכין: (אם העריכו פחות מבן 5 ונעשה יותר מבן 5, או שהעריכו פחות מבן 20 ונעשה יותר על בן 20) נותן כזמן הערך, שנאמר 'כערכך יקום'. **בדמים:** (אמר דמי עלי בתשרי ובא בניסן לבית דין) – נותן כשעת נתינה.

אין להקדש ומכר אלא מקומו ושעתו - א. עני שהעריך עצמו ובא כהן להעריכו, ויש לו מרגלית בשווי 30 סלעים, אין אומרים אם משהין אותה עד שיעלוה לכרך שיש שם עשיר ויקנה בסכום 50 סלעים, לכן יש לו 50 סלעים ויתן ערך שלם. **ב.** וכן בדמים אם אמר דמי מרגלית זו עלי, אין שמין אותה לפי שווי כרכים, רק לפי מכר אותו זמן ומקום.

הקדיש או מכר דבר שהנשמה תלויה בו, כגון שאמר ערך ראשי עלי - נותן ערך שלם. וכן בדמים.

משנה. אמר ערך פלוני קטן עלי, ואותו קטן היה בן 30 יום – הרי זה כמו למטה משלושים, שאין לו ערך ולא אמר כלום.

שנת 5, שנת 20, שנת 60 - כמו למטה מהם, שנאמר לעניין בן 60 'ואם מבן ששים שנה ומעלה', **לתנא קמא:** משמע שאם נגמר שנת 60 נידון כזקן, אבל בשנת 60 עצמה נידון כילד. ובשנת 5 ושנת 20 לומדים בגזירה שווה 'שנה שנה' מהאמור במספר 60. **לרבי אליעזר:** הם כמו למטה עד שתשלם כל השנה וחדש ויום אחד משנה האחרת, שנאמר כאן 'למעלה' ונאמר במניין הלווים 'חודש ומעלה', מה לבני לוי מבן חודש ויום אחד גם כאן בחודש ויום אחד.

דף י"ח – ע"ב

אזהרת התורה בחמץ – כשהזהירה תורה בחמץ 'מיום הראשון ועד יום השביעי', ראשון בכלל ושביעי בכלל, **לתנא קמא:** שנאמר 'עד יום האחד ועשרים לחודש בערב', **לרבי:** אינו צריך, כי הנאמר 'מיום ראשון' משמע שראשון בכלל, והנאמר 'עד' יום השביעי משמע ששביעי בכלל.

נגע שכיסה את כל האדם שטהור – אין הכוונה שיהא גם צרעת גם על ראשו ורגליו, **א.** משום שסימני נגע שבמקום שיער - נידון בשיער צהוב, ובנגע שבמקום בשר - נידון בשיער לבן ובפסיון. **ב.** שנאמר 'לכל מראה עיני הכהן' ואינו יכול לראות נגע בראש מפני השיער, ואינו יכול לראות נגע ברגל בין אצבע לאצבע.

שנה האמורה בקדשים – מעת לעת, שנאמר 'כבש בן שנתו', שנתו שלו ולא למניין עולם. **שנה האמורה בבתי ערי חומה** - מעת לעת, שנאמר 'עד תום שנת ממכרו', ממכרו שלו ולא שנה למניין עולם. **שתי שנים שבשדה אחוזה** - מעת לעת, שנאמר 'במספר שני תבואות ימכר לך', פעמים שאדם אוכל 3 תבואות בתוך 2 שנים. **שש שנים שבעבד עברי** - מעת לעת, שנאמר 'שש שנים יעבוד ובשביעית', פעמים שעובד בשביעית. **שנים האמור בבן ובבת** – מעת לעת, בין לדיני ערכין, ובין לדין נדר בבן 12 שנה – שנדריו נבדקים, ובן 13 – שנדריו קיימים, בת 11 שנה – שנדריה נבדקים, ובת 12 שנדריה קיימים, ועוד דינים רבים שנשנו בנדה בפרק יוצא דופן.

ערכין של זקינה - נקבה כשהיא זקנה הוא שליש מערך כשהיא ילדה, שהרי ערך ילדה 30 שקלים ושל זקנה 10 שקלים. **ערך של זקן** – זכר כשהוא זקן הוא פחות משליש מערכו כשהוא ילד, שערך ילד 50 וערך זקן 15, כי כן אומרים בני אדם זקן בבית – שבר בבית, שאינו אלא למשא, סבתא בבית – היא מטמון בבית, שיכולה לטרוח ולעשות מלאכה.

הדרן עלך פרק השג יד

ערכין דף י"ט. יום א' פרשת מקץ - חנוכה, כ"ו כסליו תשפ"ז

פרק חמישי - האומר משקלי עלי

דף י"ט – ע"א

משנה. האומר משקלי עלי – נותן משקלו, אם פירש כסף – נותן כסף, אם פירש זהב – נותן זהב. לא פירש כלום - אדם פשוט: פוטר עצמו בכל דבר ששוקלים באותו מקום, וגם בזפת שמקצתם מוכרים במשקל ומקצתם לא. ובמקום ששוקלים בצל – פוטר עצמו בבצלים, הגם שדרכם להוסיף שנים או שלשה בצלים אחרי המשקל. **אדם חשוב:** הגם שלא פירש – אומדים אותו לפי כבודו, ומעשה באמה של ירמטיא שאמרה משקל בתי עלי, ועלתה לירושלים ושקלה משקלה זהב.

האומר משקל ידי או רגלי עלי – לרבי יהודה: ממלא חבית מים ומכניס היד עד המרפק, וברגל עד הארכובה, ושוקל מבשר חמור ועצמות וגידים ונותן לתוכה עד שתתמלא, זכר לדבר 'אשר בשר חמורים בשרם'. **לרבי יוסי:** אי אפשר לכוונן בשר כנגד בשר ועצמות כנגד עצמות, רק שמין את היד כמה היא ראויה לשקול.

האומר קומתי עלי – נותן מוט עב שאינו נכפף, אם פירש כסף - יהא כסף, ואם פירש זהב - יהא זהב. **אמר מלא קומתי עלי** – לרבי עקיבא: שמדייק לשון מיותר, נתכווין רק למידת גובה קומה ולא לעובי, ונותן שרביט הנכפף.

המוכר את הבית, הגם שכתב לו עומק וגובה – לא קנה את הבור ולא את הדות. (בור - בחפירה, דות - בבניין). **לרבי עקיבא:** צריך המוכר לקנות דרך מהלוקח, משום שהמוכר בעין יפה מוכר, **לחכמים:** שייר המוכר לעצמו דרך, משום שהמוכר בעין רעה מוכר. ומודה רבי עקיבא בזמן שפירש לו המוכר 'חוץ מבור ודות' ששייר לעצמו דרך, שמאחר שלא היה צריך להתנות, הועיל התנאי לשייר לו דרך.

דף י"ט – ע"ב

'איבעיא' א. האומר 'עומדי' – אם משמע שרביט קומתו או לא? **ב.** אמר 'רוחבי' הסתפקו אם משמע שרביט רוחב דוגמתי או משמע שרביט ארוך כמידת רחבי? **ג.** אמר 'ישיבתו'? **ד.** אמר 'עוביו'? **ה.** אמר 'היקפו', אם נותן שרביט נכפף וארוך כמידת היקפו, או שרביט עב כהקיפו? תיקו.

'יד' – מן התורה היא עד הכתף, לכן מניחים תפילין של יד על הקיבורת. בנדרים: הלך אחר לשון בני אדם, לפיכך האומר משקל ידי עלי מכניסה במים עד המרפק. קידוש ידים ורגלים במקדש: הלכה למשה מסיני שהיא עד הפרק.

'רגל' – מן התורה היא עד פרק ראשון, לכן בעלי קבים שנחתך הרגל בפרק ראשון פטורים מהראיה, שנאמר 'רגלים'. בנדרים: הלך אחר לשון בני אדם, לכן האומר משקל רגלי עלי, מכניס במים עד הארכובה. בחליצה: אם חלצה מהארכובה ולמטה – כשרה, שנאמר 'מעל רגלו', למעלה מארכובה – פסולה, שנאמר 'מעל' ולא מעל דמעל.

עצם הקרסול - לרב פפא: יורד עד למטה, שאם לא כן היה אסור לחלוץ גם תחת הארכובה משום 'מעל דמעל'. **לרב אשי:** כל שבגובה הפרסה נחשב כפרסה עצמה, גם אם יש שם הפסק.

משנה. האומר דמי ידי עלי – שמין אותו כמה הוא שווה עם היד ובלי יד, וזה חומר בנדרים מערכין. **לרבא:** שמים אותו כדין קיטע יד חבירו, ששמין אותו כעבד הנמכר בשוק, כמה היה יפה קודם לכן וכמה יפה עכשיו. **לאביי:** אמרו כן רק במי שכבר נקטע ידו, שגם תחילת דמיו שאומדים עכשיו כמה היה יפה קודם לכן - נישום רק בזול, שהרי רואים אותו מזולזל, אבל כאן ששתי ידיו שלימות - אומדים כמה אדם רוצה לתת בעבד העושה מלאכה ביד אחת, כגון שידו מוכתב לרבו הראשון, לעושה בשתי ידיו.

'שאל רבא?' א. אם אמדו אומד של נזקין, ואמר דמי עלי - האם די באומד ראשון, או שיש חילוק בין אומד שע"י שלושה לאומדנא שעל ידי עשרה? **ב.** לצד שצריך אומד של עשרה, נסתפק האם אמר דמי עלי ואמדו בעשרה וחזר ואמר דמי עלי - האם די באומד ראשון או שמא שבח בינתיים? **ג.** אמר דמי עלי ולא אמדוהו, וחזר ואמר דמי עלי - האם די באומד אחד, או שמא צריך שני אומדנות כיון שנדר בזה אחר זה? **ד.** לצד שצריך שני אומדנות, אם אמר שני דמי עלי בבת אחת - האם די באומד אחד, או שהאומר 'שני' כזה אחר זה הוא? **ה.** לצד שהוא דומה לזה אחר זה, נסתפק אם אמדוהו בלי שום צורך רק לסתם דברים, והיו שם עשרה - האם צריך כוונה לאומדנא או לא? תיקו.

ערכין דף כ'. יום ב' פרשת מקץ - חנוכה, כ"ז כסלו תשפ"ז

דף כ' – ע"א

חומר בנדרים מערכין: שנדרים – חל על בהמה חיה ועוף, שאם אמר דמי בהמתי עלי נותן דמיה, ואין נידונים בהישג יד, שאם אמר דמי עלי ואין ידו משגת, נותן הכל כשיוכל, מה שאין כן בערכין. **חומר בערכין מנדרים:** אמר ערכי עלי ומת יתנו יורשים, ולסובר מלוה על פה אינו גובה מהיורשים ומלוה הכתובה בתורה אינו ככתובה בשטר - אם עמד בדין נותנים היורשים. אבל האומר דמי עלי ומת - לא יתנו יורשים גם אם עמד בדין וחייבו בית דין, אם עדיין לא אמדו, שאין דמים למתים.

האומר ערך ידי וערך רגלי עלי – לא אמר כלום, **לרבי מאיר:** נותן דמי ידו או רגלו, וכן פסק רב. **ערך ראשי וערך כבידי עלי** – נותן ערך כולו, זה הכלל! דבר שהנשמה תלויה בו – נותן ערך כולו, לרבות מהארכובה ולמעלה.

אמר חצי ערכי עלי - לתנא קמא: נותן חצי ערכו, **לרבי יוסי ב"ר יהודה:** לוקח בערך שלם, גזירה חצי ערכי משום ערך חצי. **אמר ערך חציי עלי** – נותן ערך כולו, שהוא דבר שהנשמה תלויה בו.

אמר חצי דמי עלי – נותן חצי דמיו, **אמר דמי חציי עלי** – נותן דמי כולו, שנאמר 'נדר בערכך נפשות'. זה הכלל! דבר שהנשמה תלויה בו – נותן דמי כולו, לרבות אם אמר מהארכובה ולמעלה.

האומר ערך כלי זה עלי – נותן דמים, שאדם יודע שאין ערך לכלי, ואינו מוציא דבריו לבטלה וגמר ואמר לשם דמים. **המעריך חצי ערך כלי – לרבי מאיר:** נותן דמיו, **לחכמים:** לא אמר כלום, שסוברים כרבי שמעון שמי שלא התנדב כדרך המתנדבים פטור, ודרך המתנדבים לנדב כלי שלם ולא חצי כלי.

האומר ערכו פלוני עלי, ומת הנודר והנידר – יתנו היורשים (ולסובר מלוה על פה אינו גובה מיורשים ומלוה הכתובה בתורה אינו ככתובה בשטר - חייבים אם עמד בדין). **האומר דמי פלוני עלי ומת הנודר** – יתנו היורשים אם עמד בדין הגם שלא אמדוהו, שהנכסים משועבדים כבר והאומדנא הוא רק גילוי מילתא. ואם מת הנידר - לא יתנו היורשים שאין דמים למתים.

דף כ' – ע"ב

משנה. האומר שור זה עולה או בית זה קרבן, מת השור או נפל הבית – פטור מלשלם.

האומר שור זה עלי עולה או בית זה עלי קרבן - לתנא קמא: מת השור או נפל הבית – חייב לשלם, **לרב חייא בר רב:** חייב באחריות רק אם אמר דמי שור זה עלי עולה, אבל אם אמר שור זה עלי עולה – כיון שאמר זה ומת אינו חייב באחריותו, ומה שאמר 'עלי' הוא שמתחייב לטרוח ולהביא.

האומר 'שור זה עולה' – השור הקדש ומועלים בו, מת או נגנב אינו חייב באחריות. **האומר 'שור זה עלי עולה'** – השור הקדש ומועלים בו, מת או נגנב חייב באחריות. **לרב חייא בר רב:** חייב רק כשנתחייב דמים, וכגון שאמר יקדיש השור לדמיו.

האומר 'דמי שור עולה' – השור חולין ואין מועלים בו, מת או נגנב אינו חייב באחריותו, אבל חייב באחריות דמיו, שאם נמכר השור וקידשו הדמים ונאבדו חייב באחריות. ופירשה רב חייא בר רב כשאמר 'לכשיבואו דמיו יקדשו', וכרבי מאיר שאדם מקדיש דבר שלא בא לעולם.

ערכין דף כ"א. יום ג' פרשת מקץ - חנוכה, כ"ח כסלו תשפ"ז

דף כ"א - ע"א

המשכיר בית לחברו ונתנגע - הגם שחלטו כהן ועומד להינתץ, אומר לו משכיר לשוכר הרי שלך לפניך. נתצו כהן - חייב המשכיר להעמיד לשוכר בית.

הקדיש המשכיר - אסור השוכר לדור בו משום מעילה, ואם דר בו מעל ויצא שכר לחולין. **אמר המשכיר 'לכשיבוא שכרו יקדש'** - לרבי מאיר שאדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, ידור בו השוכר ומעלה שכר להקדש.

משנה. חייבי ערכין - ממשכנים אותם. **חייבי חטאות ואשמות** - אין ממשכנים אותם, ופעמים שממשכנים חייבי חטאות - בחטאת נזיר, שכיון שאם גילה הנזיר על אחד משלושה קרבנות יצא, ואם נזרק עליו אחד מהדמים הותר הנזיר לשתות יין ולהיטמא למתים, חוששים שיפשע בה ולא יביאה. **חייבי עולות ושלמים** - ממשכנים אותם, ופעמים שאין ממשכנים אותם - בעולת מצורע, שכשם שחטאת ואשם מעכבו מלאכול קדשים ולהיכנס למקדש, כך גם עולתו מעכבו.

'כפיה' אף על פי שאין מתכפר לו עד שיתרצה, כופים אותו עד שיאמר רוצה אני - שנאמר 'יקריב אותו' מלמד שכופים אותו, אבל לא בעל כרחו שנאמר 'לרצונו', הא כיצד? כופים אותו עד שיאמר רוצה אני. וכן בגיטי נשים כופים אותו עד שיאמר רוצה אני.

דף כ"א - ע"ב

האומר חטאת או אשם של פלוני עלי, הקריב לדעת המתכפר - יצא, הקריב שלא לדעת - לא יצא. **אמר עולה ושלמים של פלוני עלי** - יצא בין אם הקריב לדעת ובין שלא לדעת. **לשמואל:** דין זה הוא אם לא הודיע בשעת הקרבה, וכשכבר הודיע בשעת הפרשה ונתרצה, אבל אם בשעת הפרשה לא נתרצה, גם בעולה ושלמים - לא יצא החייב ידי חובה. **לעולא:** להיפך, שלא חילקו בין חטאת לעולה רק בשעת הפרשה, שהרי עולה אינה צריכה דעת בשעת הפרשה, אבל בשעת כפרה והוא בשעת הקרבה גם עולה צריכה דעת, ובלי דעת - לא יצא.

המוסר מודעה על גט - הגט בטל. וגם אם כפו אותו ונתן גט, אם לא ביטל המודעה - אינו גט, רק כופים אותו עד שיאמר רוצה אני ויבטל מודעה שלו בפיו.

הדרן עלך פרק האומר משקלי

פרק שישי - שום היתומים

משנה. בית דין היורדים לנכסי יתומים כדי להגבות לבעל חוב - שמין את הקרקע ומכריז 30 יום כל הרוצה לקחת יבוא ויקח. גיזבר המוכר קרקע הקדש - מכריז 60 יום. ומכריז בבוקר בשעת הוצאת פועלים, שמי שירצה לקנות ישלח פועלים לסייר את הקרקע, ובערב בשעת הכנסת פועלים, כדי שיזכור וישאל אותם אם יפה היא. **ומכריז** שדה פלוני בסימניה ובמצריה כך היא עושה תבואה, ובכך וכך שמאו בית דין, כל הרוצה לקחת יבוא ויקח, על מנת ליתן לאשה בכתובתה ולבעל חוב בחובו. שיש מי שרוצה בבעל חוב שנוטל זוז שבור וחסר שאין דרך סוחרים מקפידים בכך, ויש מי שרוצה באשה שנוטלת מעט מעט.

ערכין דף כ"ב. יום ד' פרשת מקץ - חנוכה, כ"ט כסלו תשפ"ז

דף כ"ב - ע"א

שום היתומים והקדש - א. לרבי מאיר: שום היתומים - 30 יום, שום הקדש - 60 יום, **ב. לרבי יהודה:** שום היתומים - 60 יום, שום ההקדש - 90, **ג. לחכמים:** אחד זה ואחד זה 60 יום. אביימי פסק שאם בא להכריז רצופים, מכריז 30 יום. ואם מכריז רק בשני וחמישי שהם ימי הדין - מכריז 60 יום, ואף על פי שיהא רק 18 ימי הכרזה, מאחר שהדבר נמשך ישמעו בני אדם.

יתומים קטנים - לרב אסי: אין נזקקים עד שיגדלו. אם היה ריבית אוכלת בהם - נזקקים. **כתובת אשה - א. לרב אסי:** אין נזקקים גם לאלמנה, והגם שיש לה מזונות, הרי מעשי ידיה ליורשים. **ב. לרבי יוחנן:** נזקקים לכתובת אלמנה משום מזונות, ומעשי ידיה אפשר שלא יספיקו, ולגרושה שאין לה מזונות אין נזקקים. **ג. למרימר:** נזקקים בכתובת אשה גם לגרושה משום חן. **לרב הונא ורב נחמן** (למסקנא): נזקקים בכל אופן לנכסי יתומים.

הטעם לסוברים שאין נזקקים לנכסי יתומים - א. לרב פפא: כי פריעת בעל חוב מצוה, ויתומים אינם בני מצוה. **ב. לרב הונא בריה דרב יהושע:** שמא התפיס אביהם לבעל חוב 'צרורי'. **ג. לרבא:** שמא שובר היה לאביהם על השטר הזה שפרעו, ויתומים אינם יודעים היכן הוא.

הודה האב בשעת מיתה שחייב, או שהטילו עליו נידוי על שאינו משלם ומת בנידוי - לרב פפא: עדיין אין נזקקים, **לרב הונא בריה דרב יהושע:** נזקקים שאין כאן חשש צרורי. 'הלכה' כרב הונא בריה דרב יהושע.

שנינו שום היתומים שלושים יום - ומשמע שנזקקים לנכסים ומתבאר לסוברים שאין נזקקים.

א. בכתובת אשה, וכשתובעת כתובה בבית דין ששוב אין לה מזונות (כי אם יש לה עדיין מזונות, אין ריווח בהמתנה של ימי הכרזה), ומכיוון שנזקקים מתחילה משום שהיה לה מזונות, נזקקים לה גם אחר שתבעה הגם שאין כבר הפסד ליתומים.

ב. בכתובה, ונזקקים לה בכל אופן משום חן.

ג. בבעל חוב גוי שקיבל עליו לדון בדיני ישראל ולהמתין ימי הכרזה, ולא קיבל עליו שלא לקבל ריבית עד שיגדלו.

ד. בבעל חוב ישראל, וכשהודה אביהם בשעת מיתה שחייב.

ה. אם נידו את אביהם ומת בנידויו (לרב הונא בריה דרב יהושע שבאופנים אלו נזקקים משום שאין חשש 'צרורי').

בנכסי יתומים גובים רק מהזיבורית - רבי יוחנן: מעמידה בכתובת אשה, ולשיטת רבי מאיר שמבעל עצמו גובה מבינונית, ומיתומים בזיבורית. **רב אסי:** מעמידה בגוי שקיבל עליו לדון בדיני ישראל ולגבות מזיבורית, ולא קיבל עליו שלא לקבל ריבית.

הנפרע שלא בפניו נפרע רק בשבועה. **לרבי יצחק נפחא:** בית דין יורדים לנכסי אדם שלא בפניו רק בכתובת אשה משום חן, אבל בעל חוב ימתין עד שיחזור. **לרב נחמן:** אמרו כן גם בבעל חוב, שלא יהא כל אחד לוקח מעות חבירו והולך וישב לו במדינת הים.

'להלכה' - לרבא: אין נזקקים לנכסי יתומים, ואם אמר אביהם תנו - נזקקים. אמר תנו שדה זו לפלוני בחובו או מנה זו - נזקקים ליתן לו ואין צריך להעמיד אפוטרופוס ליתומים על כך. אמר שדה סתם ומנה סתם - נזקקים ומעמידים אפוטרופוס. **לנהרדעי:** בכל אופן נזקקים ומעמידים אפוטרופוס, חוץ מאופן שנמצאת ביד היתומים שדה אחת שלא היתה של אביהם רק גזולה, שאז נזקקים להוציא גזילה מידם ואין צריך אפוטרופוס, שאין להחזיק את העדים המעידים על הגזילה שמשקרים. 'הלכה' כנהרדעי.

ערכין דף כ"ג. יום ה' פרשת מקץ - חנוכה, ל' כסלו תשפ"ז

דף כ"ג - ע"א

משנה. המקדיש נכסיו, והיה עליו כתובת אשה - לרבי אליעזר: כשיגרשה ידור הנאה שלא יחזירה לעולם, שמא משום ערמה מגרש לה שתגבה כתובה מהקדש ויחזירה. **לרבי יהושע:** אינו צריך. 'ללשון ראשון' נחלקו אם אדם בריא עושה קנוניא על הקדש או לא, שלרבי אליעזר: אדם עושה וחושבים לקנוניא, ולרבי יהושע: אינו עושה. 'ללשון שני' לדברי הכל אדם עושה קנוניא, ונחלקו (למסקנא) אם יש שאלה להקדש, שלרבי אליעזר: אינו יכול לשאול על הקדשו, ולכך חוששים שעושה קנוניא ומדירים אותו, ולרבי יהושע: יש שאלה להקדש, ואין חשש לקנוניא, כי אם מתחרט על הקדישו יכול לשאול אצל חכם ויתבטל ההקדש למפרע. ודברי רבי אליעזר הם דברי בית שמאי: שהקדש טעות הקדש הוא ואינו יכול לשאול על הקדישו, ודברי רבי יהושע הם דברי בית הלל: שהקדש טעות אינו הקדש, ומשום כך יכול לשאול על הקדישו.

הערב לאשה בכתובה והיה בעלה מגרשה, ידירה הנאה - שמא יעשה קנוניא על נכסים של זה ויחזיר אשתו.

שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו, ואמר מנה לפלוני בידי - נאמן, משום שחזקה אין שכיב מרע עושה קנוניא על הקדש, שאין אדם חוטא ולא לו.

נדר שהודר ברבים - יש אומרים: יש לו הפרה, ויש אומרים: אין לו הפרה, **הודר על דעת רבים** - לדברי הכל אין לו הפרה.

רשע ערום - זה המשיא עצה למכור בנכסים למי שאמרו לו נכסי לך ואחריך לפלוני, וכרבן שמעון בן גמליאל שאין לשני רק מה ששייר הראשון. אביי רצה להשיא עצה לרב הונא שיגרש אשתו ותתבע כתובה מאביו שהיה ערב, ויחזירה, ואין בכך משום רשע ערום, משום שהיה בנו, וגם משום שרב הונא היה תלמיד חכם.

דף כ"ג - ע"ב

ערב כתובה - לדברי הכל אינו משתעבד, וגם אם יש נכסים ללוה, שמצוה הוא עושה לזווגם, ולא הוציא מעות. **קבלן בעל חוב** - לדברי הכל משתעבד. **ערב בעל חוב וקבלן כתובה** - יש אומרים: שאם יש ללוה נכסים - משתעבד, ואם אין לו - אינו משתעבד. ויש אומרים: שאף על פי שאין נכסים ללוה משתעבד, והלכה כדבריהם. ואם היו נכסים ללוה ונשתדפו - לדברי הכל משתעבד. וכן אם האב ערב לבנו, משתעבד לדברי הכל הגם שאין נכסים ללוה.

המוכר נכסיו, וגירש אשתו - לרב פפא: דינו כמקדיש וערב שמדירים אותו הנאה שמא עושה קנוניא ויחזיר אשתו. **לנהרדעי:** אין מדירים אותו, שבהקדש - מדירים אותו משום ריווח הקדש, ובערב - משום שהוא עושה מצוה ולא הוציא מעות, אבל לוקח - יודע שכל אחד יש לו עליו חוב כתובה והוא הפסיד לעצמו.

משנה. המקדיש נכסיו והיה עליו כתובת אשה (שגירשה קודם הקדש) **ובעל חוב** - אין האשה יכולה לגבות כתובה מהקדש ולא בעל חוב את חובו, רק בעלים פודים אותן מהקדש בזול, בדינר או בדבר מועט, על מנת לשלם לאשה בכתובה ולבעל חוב חובו. שמעיקר הדין ההקדש לא חל שהרי אינו שלו, רק גזירה היא שלא יאמרו הקדש יוצא בלי פדיון.

הקדיש 90 מנה והיה חובו 100 מנה - מוסיף עוד דינר, ופודה הנכסים האלו על מנת לתת לאשה כתובה ולבעל חוב חובו. ורק עד מחצה מהחוב, אבל אם הקדיש פחות ממחצה - אינו פודה מהקדש, שלא סמך על נכסיו רק האמינו. **לרבן שמעון בן גמליאל:** אם היה חובו נגד הקדש - פודה, ואם חובו יותר מהקדש - לא סמך על נכסיו רק האמינו, ואינו גובה מהקדש.

משנה. חייבי ערכין - שממשכנים אותם, נותנים לו מזון 30 יום, וכסות - 12 חודש, מיטה מוצעת, וסנדל ותפלין, שנאמר 'ואם מך הוא מערכך', החייהו מערכך. ורק לו ולא לאשתו ולבניו, שנאמר 'הוא מערכך', ולא אשתו ובניו מערכך.

היה אומן - נותן לו שני כלי אומנות מכל מין ומין. חרש - נותנים לו שני מעצדין ושני מגירות, **היה חמר או איכר - לרבי אלעזר:** נותן לו צמדו או חמורו. **לחכמים:** אין נותנים לו, משום שאינם כלי אומנות רק נכסים. היה לו מין אחד מרובה ומין אחד מועט, כגון שלש מעצדים ומגירה אחת, אין אומרים למכור המרובה ולקחת מהמועט, רק נותנים לו שני מינים מהמרובה וכל שיש לו מהמועט.

ערכין דף כ"ד. יום ו' פרשת מקץ - חנוכה, ר"ח טבת

דף כ"ד - ע"א

משנה. המקדיש נכסיו - מעלים לו תפילין בדמים ופודה אותם. **המוכר נכסיו** - חולצים תפילין מראשו עד שיפדה בדמים.

אחד המקדיש נכסיו ואחד המעריך עצמו - אין לו בכסות אשתו ובכסות בניו, ולא בצבע שצבע לשמן, ולא בסנדלים חדשים שלקח לשמן.

נאמר 'ונתן את הערכך ביום ההוא' ללמד, אף על פי שאמרו עבדים נמכרים בכסותם לשבח, שאם תלקח לו כסות בשלושים דינר משובח מנה, וכן פרה אם ממתינים אותה לאיטליז היא משובחת, וכן מרגלית אם מעלים אותה לכרך היא משובחת, אין להקדש רק מקומו ושעתו. ושלא ישהה הגיזבר מרגלית לאדם קל ועני שהעריך עצמו, לומר העלה אותה לכרך ולפי אותם דמים תן, רק לפי מה ששוה כאן.

סתם הקדש - לבדק הבית, שנאמר 'קודש לה'.

הדרן עלך פרק שום היתומים

פרק שביעי - אין מקדישין

דף כ"ד - ע"ב

משנה. הקדש שדה אחוזה - המקדיש בשנה ראשונה של יובל ובא לגאלה, נותן בבית כור חמישים סלעים. ואם הקדישה 10 שנים או 20 לאחר היובל, מחשבים שנים הנותרות עד היובל הבא, ונותן סלע ופונדיון לכל שנה. ואם הקדיש פחות משתי שנים לפני היובל, אין דין ניכוי - ואם בא לגאלה נותן 50 סלעים, שנאמר 'על פי השנים הנותרות ונגרע', מיעוט שנים שתים, ועצה טובה אמרו חכמים שיהא אדם חס על נכסיו, ולא יפדה פחות משתי שנים שלש יפסיד 48 סלעים.

מקדישים - בין לפני היובל, ובין לאחר היובל.

המקדיש שדהו בשנת היובל עצמה - לרב: 'לרבי' קדושה ונותן 50, שנאמר 'ואם משנת היובל' ושנת היובל בכלל, 'לחכמים' אינה קדושה, שאין שנת היובל בכלל. **לשמואל:** גם לרבי אינה קדושה כל עיקר, שלא נאמר 'בשנת' רק 'משנת', משנת שאחר יובל. וסובר שמואל כרבי שמעון שאם הגיע יובל ולא נגאל, כהנים נכנסים לתוכה ואין נותנים דמיה להקדש, ולכן יש לומר קל וחומר, מה שדה שהיא מוקדשת כבר קודם היובל יוצאה מהקדש, אינה מוקדשת אינו דין שלא תקדש. ורב אינו דורש קל וחומר זה, כי ביובל אינה חוזרת לבעלים רק יוצאת לכהנים, וזוכים משולחן גבוה.

נותן לכל בית סאה סלע ופונדיון לשנה - הגם שלרבי שנת היובל בכלל (לדעת רב), שמתחלק 50 שקלים מתחלקים לפי 49 שנים ולא לפי 50, שסובר רבי כרבי יהודה ששנת 50 עולה לכאן ולכאן. ולשיטת שמואל שגם לרבי אין יובל בכלל, סובר רבי כחכמים ששנת 50 אינה נמנית ראשון למניין הבא, שאם כן היה צריך לחלק 50 שקלים למספר 48 שנים, והיה צריך ליתן לכל שנה סלע ושתי פונדיונות.

גאולה אחרי יובל פחות משנה - אין גואלים, **לשמואל:** הכוונה בזה שאם הקדישה בשנת יובל עצמה אין צריך ליגאל, שאינה קדושה. **לרב:** הוא כשבא לגאול באמצע יובל, כגון אחר 20 או 30 שנה, והיה עומד באמצע שנה, לא יאמר חצי סלע וחצי פונדיון אני נותן משנה זו, רק נותן סלע ופונדיון שלם, משום שאין מחשבים חדשים עם ההקדש.